

มคอ.3 รายละเอียดของรายวิชา
Course Specification

รหัสวิชา 0102431 การประกอบการชุมชน
(Community Enterprise)

รายวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาชุมชน
หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. รหัส ชื่อรายวิชา จำนวนหน่วยกิต รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน รายวิชาที่เรียนพร้อมกัน และคำอธิบายรายวิชา

0102431 การประกอบการชุมชน

3(2-2-5)

Community Enterprise

บุรพวิชา : ไม่มี

ควบคู่ : ไม่มี

คำอธิบายรายวิชาภาษาไทย ความหมาย หลักการ และแนวคิดของการประกอบการชุมชน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสำคัญของการประกอบการชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระบบทุนนิยมและเศรษฐกิจชุมชน แนวคิดการบริหารจัดการการประกอบการชุมชน การเป็นผู้บริหารจัดการการประกอบการชุมชนที่ดี การจัดทำแผนธุรกิจ การจัดการความเสี่ยง การวิเคราะห์ปัญหาการประกอบการชุมชน และแนวทางการแก้ไขปัญหา แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการประกอบการชุมชนอย่างสร้างสรรค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยวิเคราะห์กรณีศึกษา และฝึกปฏิบัติ

คำอธิบายรายวิชาภาษาอังกฤษ Definitions, principles and concepts of community enterprise; sufficiency economy philosophy; the importance of community enterprise on economic development both capitalism and community economic system; concepts of community entrepreneurial management; being good administrator in community entrepreneurial management; making business plan; risk management; analysis of community entrepreneurial problems and solutions; guidelines for creatively promoting and developing community enterprise in accordance with sufficiency economy philosophy by a case study analysis and practice

2. ประเภทของรายวิชา

- ☐ ศึกษาทั่วไป
- ☐ วิชาพื้นฐานเฉพาะด้าน
- ☐ วิชาเอกบังคับ
- ☒ วิชาเอกเลือก
- ☐ วิชาโท
- ☐ วิชาเลือกเสรี

3. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

อาจารย์ผู้สอน ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

4. ปีการศึกษา/ภาคการศึกษา/กลุ่มผู้เรียน

ปีการศึกษา 2568/ภาคการศึกษาที่ 1/กลุ่มผู้เรียน S101 นิสิตหลักสูตรการบริหารและพัฒนาชุมชน ชั้นปีที่ 4

5. สถานที่เรียน

มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

6. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

วันที่ 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2568

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้/มีความสามารถ/สมรรถนะที่ต้องการด้านต่าง ๆ

1.1 มีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย หลักการ และแนวคิดของการประกอบการชุมชน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสำคัญของการประกอบการชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระบบทุนนิยมและเศรษฐกิจชุมชน แนวคิดการบริหารจัดการการประกอบการชุมชน

1.3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นผู้บริหารจัดการการประกอบการชุมชนที่ดี การจัดทำแผนธุรกิจ การจัดการความเสี่ยง การวิเคราะห์ปัญหาการประกอบการชุมชนและแนวทางการแก้ไขปัญหา แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากการประกอบการชุมชนอย่างสร้างสรรค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 มีความสามารถและทักษะในการนำความรู้เกี่ยวกับการประกอบการชุมชนมาปรับประยุกต์ใช้ในงานบริหารและพัฒนาชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนากการประกอบการชุมชนอย่างสร้างสรรค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยวิเคราะห์กรณีศึกษา และฝึกปฏิบัติ

2. วัตถุประสงค์ของรายวิชา

เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัย ประเทศ และภูมิภาค และนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนพัฒนาให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

หมวดที่ 3 ลักษณะการดำเนินการ

1. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

ภาคบรรยาย (ชั่วโมง)	ภาคปฏิบัติ (ชั่วโมง)	การศึกษาด้วยตนเอง (ชั่วโมง)
30	30	75

หมายเหตุ รายวิชานี้มีการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามจากสถานการณ์จริง โดยมีการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา ตลอดจนใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นรายวิชาที่เน้นนวัตกรรมสังคมในชุมชนที่เชื่อมโยงกับการเป็นผู้ประกอบการ โดยการแปลงทุนชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์และช่องทางที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

อาจารย์ประจำรายวิชาแจ้งให้ติดต่อเกี่ยวกับสถานที่ติดต่อและชั่วโมงการให้คำปรึกษา (Office Hours) โดยจะให้คำปรึกษาสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ณ ห้อง 13530 (ห้องพักอาจารย์) อาคาร 13 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

หมวดที่ 4 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
1-2	- แนะนำรายวิชา - ความหมาย หลักการ และแนวคิดของการประกอบการชุมชน	4	4	- มคอ.3 - บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
3-4	- ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ความสำคัญของการประกอบการชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระบบทุนนิยมและเศรษฐกิจชุมชน	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
5-6	- แนวคิดการบริหารจัดการ การประกอบการชุมชน	4	4	- บรรยาย - PowerPoint	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการ เรียน การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
	- การเป็นผู้บริหารจัดการการ ประกอบการชุมชนที่ดี			- อภิปราย - วีดิทัศน์ - กิจกรรม	
7-8	- การจัดทำแผนธุรกิจ - การจัดการความเสี่ยง	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วีดิทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
9	สอบระหว่างภาค				
10	- การวิเคราะห์ปัญหาการ ประกอบการชุมชนและ แนวทางการแก้ไขปัญหา	2	2	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
11-12	- แนวทางการส่งเสริมและ พัฒนาการประกอบการชุมชน อย่างสร้างสรรค์ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
13-14	- ตัวอย่างกรณีศึกษาและการ วิเคราะห์ตัวอย่างกรณีศึกษาการ ประกอบการชุมชน	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วีดิทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
15-16	- การนำเสนอผลการศึกษาจาก กรณีศึกษาผ่านการลงพื้นที่ ปฏิบัติการจริง (การแปลงทุนชุมชนสู่การเป็น ผู้ประกอบการชุมชนอย่าง สร้างสรรค์ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหาร และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน)	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วีดิทัศน์ - กิจกรรม - การนำเสนอผล การศึกษาเฉพาะ กรณี	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
17	สอบปลายภาค				
18					
รวม		30	30		

หมายเหตุ รายวิชานี้มีการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามจากสถานการณ์จริง โดยมีการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา ตลอดจนใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นรายวิชาที่เน้นนวัตกรรมสังคมในชุมชนที่เชื่อมโยงกับการเป็นผู้ประกอบการ โดยการแปลงทุนชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2. แผนพัฒนาประสิทธิภาพรายวิชา

- ☒ 1. จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา
- ☐ 2. จัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการ องค์กร หรือหน่วยงาน
- ☒ 3. จัดการเรียนรู้เชิงรุก
- ☒ 4. รายวิชาส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของผู้เรียน
- ☐ 5. รายวิชาก่อให้เกิดนวัตกรรมของผู้เรียน โดยมีหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงาน
- ☐ 6. จัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ (online) ร่วมกับ ในที่ตั้ง (on-site)
- ☒ 7. มีการพัฒนาสื่อการสอนแบบออนไลน์โดยผ่าน TSU MOOC
- ☒ 8. เปิดเผยคะแนนเก็บก่อนการสอบปลายภาค
- ☒ 9. ส่งระดับชั้นตามเวลาที่กำหนด โดยไม่มีข้อผิดพลาด
- ☒ 10. มีการทวนสอบรายวิชาในระบบของคณะฯ
- ☐ 11. อื่น ๆ ระบุ

3. แผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ลำดับ	หัวเรื่อง/ประเด็น/รายละเอียด	วิธีการประเมิน/ ลักษณะการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	คะแนน
1	- การตรงต่อเวลาของนิสิตในการเข้าเรียน - การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การเข้าร่วมกิจกรรม - ความมีวินัยและความพร้อมเพรียงของนิสิตในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร - เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน - ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - พฤติกรรมการเรียนและการสอบ	สังเกตการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมในชั้นเรียน	1-16	10
2	- ความสามารถด้านการคิดของนิสิต เช่น การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจ - การทำผลงานและการนำเสนอผลงานของนิสิต	งานเดี่ยว	3-14	10

ลำดับ	หัวเรื่อง/ประเด็น/รายละเอียด	วิธีการประเมิน/ ลักษณะการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	คะแนน
3	- ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ และ สังเคราะห์ของนิสิตเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้าน การประกอบการชุมชนและการประยุกต์ใช้ องค์ความรู้เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชน	สอบระหว่างภาค	9	20
4	- ความสามารถด้านการคิดของนิสิต เช่น การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การคิด วิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจ - การทำผลงานและการนำเสนอผลงานของ นิสิต	งานกลุ่มและการ นำเสนอ	2-16	30
5	- ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ และ สังเคราะห์ของนิสิตเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้าน การประกอบการชุมชนและการประยุกต์ใช้องค์ ความรู้เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชน	สอบปลายภาค	17/18	30
คะแนนรวม				100

วิธีการตัดเกรด ☒ อิงเกณฑ์ (FIX-Rate)
☐ อิงกลุ่ม (T-Score)

การกำหนดช่วงคะแนนของเกรด

เกรด	A	B+	B	C+	C	D+	D	E/F
ช่วงคะแนน	≥80	≥75	≥70	≥65	≥60	≥55	≥50	≥0

หมวดที่ 5 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

ตำรา เอกสาร ข้อมูลสำคัญ และข้อมูลแนะนำ

กรมการพัฒนาชุมชน. (2542). กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเครือข่ายหมู่บ้าน
โครงการ กข.คจ.. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2546). สุดยอด OTOP ไทย ความภูมิใจของแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนา
ชุมชน.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าตามแผนปฏิบัติ
21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ระหว่างประเทศ.

กษิร ชีพเป็นสุข (ผู้แปล). (2549). เล็กนั้นงาม. อี. เอฟ. ชูมาร์เกอร์ (ผู้เขียน). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิ
เด็ก.

- กัลยารัตน์ ชีระชนชัยกุล. (2557). **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
- เกษม พิพัฒน์เสรีธรรม. (2547). **OTOP นักสู้ชาวบ้าน-นักการตลาดชุมชน**. กรุงเทพฯ : เออาร์. บีซีเนิสเพรส.
- แก้วตา โรหิตร์ตันะ. (2562). **OM ในวิสาหกิจชุมชนไทย**. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาบริหารการปฏิบัติการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกวิท พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). **ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ฐิติกาญจน์ อัครกุล, กานน คุมพ์ประพันธ์, ชลิตา จุงพันธ์, กิตติ คงตุก, วาสนา ศรีปรัชญานันต์ และไอลยเรศ บุญฤทธิ์. (2561). **จุดนัดพบบนเส้นทาง: ผู้คน ชุมชน การประกอบการสังคม**. กรุงเทพฯ : บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. (2550). **วิสาหกิจชุมชน : กลไกเศรษฐกิจฐานราก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิญทรศน์ ประทีปพรณรงค์. (2563). **การพัฒนาอย่างยั่งยืนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม**. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2556). **การจัดการและการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน**. สงขลา : สถาบันสันติศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2558). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน Community Economic Development**. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). **ถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- นภาพร หะวานนท์. (2547). **การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นันทิยา หุตานุวัตร. (2545). **SWOT : การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- บัณฑิต อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์ นยางค์. (2533). **ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์ของประเทศไทย**. สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). **กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พรทิพย์ จิตรแห่ง. (2549). **การดำเนินงานและตำนาน OTOP พัทลุง หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์**. พัทลุง : สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพัทลุง.
- พระมหาสุทนต์ อบอุ่น. (2548). **นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พนิตสุภา ธรรมประมวล. (2563). **การตลาดเพื่อชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ลพบุรี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พาลิติน, กุนเธอร์ (2543). **สร้างนวัตกรรมการประกอบการธุรกิจแนวสร้างสรรค์. ใน เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- รสนา โตสิตระกูล. (2528). **คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลด์คิมทอง.
- ลั่นทม จอนจวบทรง. (2557). **การจัดการความรู้เพื่อยกระดับธุรกิจชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. (2548). **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2549). **เศรษฐศาสตร์ไม่ยากอย่างที่คิด**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2548). **สาระสำคัญของเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- วิทยากร เชียงกุล (2551). **มุฮัมมัด ยูनुส : ธนาकरคนจนและรางวัลโนเบล**. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- วิภาติ กฤษณะภักดี. (2559). **การจัดการวิสาหกิจชุมชน**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เศรษฐสยาม. (2540). **ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน**. กรุงเทพฯ : สมาพันธ์.
- สรรเสริญ วงศ์ช่อ. (2554). **การวางแผนพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สายันต์ ไพเราะจูติ. (2550). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**. กรุงเทพฯ : เอ็มเทรตติ้ง.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). **คืนสู่รากเหง้า ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2531). **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2546). **วิธีคิด วิธีทำ แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). **คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังปัญญา.
- เสาวณี จุฬาริษนิกร. (2547). **คู่มือฝึกอบรมผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)**. สงขลา : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อนรรักษ์ ปัญญานววัฒน์. (2548). **การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณ์บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- อเนก นาคะบุตร. นววัฒน์. (2545). **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). **มิติชุมชน : วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อาภรณ์ จันทรสมวงศ์ (บรรณาธิการ). (2544). **พลวัตชุมชนไทยในสมัยโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2541). **ภูมิปัญญาชาวบ้าน : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้แก้ปัญหาของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- Bates, Alan P. (1967). **The sociological enterprise**. Boston : Houghton Mifflin.
- Irwin T. Sanders. (1958). **The community**. New York : The Renald. Press Company.
- Knight, G. (2000). **Entrepreneurship and market strategy: The SMEs under globalization**. *Journal of international marketing*, 8(2), 12-32.
- Lussier, R. N., & Pfeifer, S. (2001). **A cross-national prediction model for business Success**. *Journal of Small Business Management*, 39(3), 228-39.
- Mitchell, Helen Buss. (1999). **Roots of wisdom**. 2nd ed. Belmont, Calif. : Wadsworth Pub.

- Petrie, Charles J. (1992). **Enterprise integration modeling :proceedings of the first international conference**. Cambridge, Mass. : MIT Press.
- Poe, Jerry B. (1986). **An introduction to the American business enterprise**. 6th ed. Homewood, Ill. : Irwin.
- Ridley-Duff, Rory. (2011). **Understanding social enterprise : theory & practice**. London : SAGE.
- United Nations. (n.d.). **Sustainable Development Goals**. Retrieved from <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>.